

XIBUKWANA XO ANGARHELA MAHUNGU 2011-2012

Kandziyisiwile hi ku landza Nawu wa 2 wa 2002 wo Tlakusiwa ka ku Fikelela ka Mahungu

SAQA: XIBUKWANA XO ANGARHELA MAHUNGU

Tafula hi vundzeni bya swiyenge

Mintirho na xivumbeko xa South African Qualifications Authority ...3	
(SAQA) [Xiyenge xa 14(1)(a)]	3
I. Mintirho ya SAQA, hi ku landza Nawu wa NQF wa 67 wa 2008	3
II. Xivumbeko xa SAQA.....	5
B. Vuxokoxoko bya vuhlanganisi [Xiyenge xa 14(1)(b)]	6
C. Xiletelo xa Xiyenge 10 [Xiyenge xa 14(1)(c)].....	6
D. Ku fikelela tirhekhodo leti khomiweke hi SAQA [Xiyenge xa	
14(1)(d)].....	7
I. Ku paluxa ko tihumelerisa [Xiyenge xa 14(1)(e)]	7
II. Tirhekhodo leti nga komberiwaka [Swiyenge swa 14(1)(d)]	8
III. Tindlela ta xikombelo.....	9
E. Vukorhokeri lebyi nga kona na hilaha u nga byi kumaka ha kona	11
F. Malulamiselo yo pfumelela ku nghenelela ka vaaki eka ku	
vumbiwa ka pholisi no tirhisa matimba [Xiyenge xa 14(1)(g)]	11
G. Tindlela to lulamisa ti kona loko swihlawulekisi swa Nawu wa ku	
Tlakusa ku Fikelela Mahungu wu nga landzeleriwi [Xiyenge xa	
14(1)(h)].....	12

**Mintirho na xivumbeko xa South African Qualifications Authority
(SAQA) [Xiyenge xa 14(1)(a)]**

I. Mintirho ya SAQA, hi ku landza Nawu wa NQF wa 67 wa 2008

Ku endlela ku humelerisa swikongomelo swa NQF, SAQA yi fanele ku:

- (a) (i) endla mintirho hi ku landzelela Nawu lowu; na ku
- (ii) langutisa ku simekiwa ka NQF no vona leswaku ku fikeleriwa swikongomelo swa yona;
- (b) tsundzuxa Holobye na wa Dyondzo ya le Henhla na Vuleteri eka timhaka ta NQF hi ku landza Nawu lowu;
- (c) landzelela pholisi leyi bohiweke hi Holobye hi ku ya hi xiyenge xa 8(2)(b);
- (d) langutisa swiletelo swa Holobye leswi bohiweke eka xiyenge xa 8(2)(c);
- (e) valanga ku simekiwa ka NQF hi ku landza ku rimba ro simekiwa leri lulamisiweke hi SAQA endzhaku ko tihlanganisa na ti QCs;
- (f) (i) vumba ndlela yo tihlanganisa yo letela vuxaka byo twala bya SAQA na QCs, endzhaku ko tihlanganisa na QCs na ku tekela enhlokweni ka swilo swa SAQA leswi bohiweke eka xiyenge xa 11 na swinawana leswi ehleketeriwaka eka xiyenge 33; no
- (ii) ololoxa minkwetlembetano mayelana na QCs;
- (g) mayelana na tilevhele—
- (i) vumba vundzeni bya tinhlamuselo ta tilevhele eka levhele yin'wana na yin'wana ya NQF na ku fikelela ntwanano eka vundzeni na QCs;
- (ii) kandziyisa levhele ya tinhlamuselo leti ku twananiweke eka Gazette; no
- (iii) vona leswaku i ta nkarhi wa sweswi no va ti fanerile;
- (h) mayelana na minthwaso—
- (i) vumba no simeka pholisi na ndlela, endzhaku ko tihlanganisa na QCs, eka nhluvukiso, ntsariso na nkandziyiso wa minthwaso na swiphemu swa minthwaso, leswi katsaka swilaveko leswi landzelaka:
 - (aa) Xiphemu xa rimba lexi faneleke xi fanele ku tiva tsalwa rihi na rihi mayelana na ku rhijisitara na nkandziyiso wa minthwaso kumbe xiphemu xa minthwaso; na
 - (bb) xiphemu xin'wana na xin'wana xa rimba xi fanele kuva na mathyelo yo karhi eka

tinxaka ta yona ta minthwaso leti faneleke eka xiphemu xa rimba lexi faneleke no landzelela mintolovelo ya matiko;

(ii) rhijisitarela nthwaso kumbe xiphemu xa minthwaso lexi ringanyetiweke hi QC loko xi fikelela ndlela leyi vekiweke;

(iii) tumbuluxa pholisi na endlelo, endzhaku ko tihlanganisa na QCs, eka hlelelo, ku amukela dyondzo ya masungulo na ku hlengeleta minthwaso na ku hundzisela;

(i) hi ku landzela tihuvo ta xiphurofexini—

(i) tumbuluxa no simeka pholisi na endlelo ro tiva huvo ya xiphurofexini no rhijisitara mutirhi wa xiphurofexini hi xikongomelo xa Nawu lowu, endzhaku ko tihlanganisa na tihuvo ta milawu na leti nga riki ta milawu ta vativi eka mintirho yo karhi na QCs; no

(ii) tiva huvo ya xiphurofexini no tsarisa ntirho wa yona wa xiphurofexini loko endlelo leri bohiweke eka ndzimanatsongo (i) ri fikeleriwile;

(j) hi ku landza vuxaka bya matiko ya tinxaka—

(i) tirhisana na varingani va matiko mambe eka timhaka hinkwato ta ku tsakela ko twala mayelana na rimba ra minthwaso; no

(ii) tivisa QCs na swiyenge swin'wana leswi tsakelaka hi mintolovelo ya matiko eka nhluvukiso na mafambiselo ya rimba ra minthwaso;

(k) hi ku landza ndzavisiso—

(i) endla kumbe ku sungula vulavisisi eka timhaka ta nkoka eka ku tumbuluxiwa no simekiwa ka NQF, ku katsa tidyondzo ta nkarhi wo karhi eka ntshikelelo wa NQF eka dyondzo ya Afrika Dzonga, vuleteri na ntirho; no

(ii) kandziyisa leswi kumiweke eka vulavisisi lebyi boxiweke eka ndzimanatsongo (i);

(l) hi ku landza tirhekhodo ta dyondzo na vuleteri, hlayisa nxaxamelo wa tirhekhodo ta vadyondzi va rixaka leti vumbiwaka hi ku rhijisitariwa ka minthwaso ya rixaka, xiphemu xa minthwaso, leswi fikeleriwaka hi vadyondzi, ku tiva tihuvo ta xiphurofexini, mintirho ya xiphurofexini na mahungu laya fambelanaka;

(m) hi ku landza minthwaso ya matiko-mambe, nyika vuhleri na vukorhokeri byo tsundzuxa hikuya hi Nawu lowu; na

(n) hi ku landza timhaka tin'wana—

(i) tivisa vaaki hi NQF;

(ii) endla ntirho wihi na wihi wun'wana lowu laviwaka hi Nawu lowu; no

(iii) endla ntirho wihi na wihi lowu vumbiwaka hi Nawu lowu nga bohiwaka hi Holobye.

(2) SAQA yi fanele ku yisa, hi kumbe ku nga si fika 30 Khotavuxika lembe na lembe, eka

Holobye, xiviko xa lembe lexi katsaka switatimente swa timali na swiviko swa tinkota.

II. Xivumbeko xa SAQA

Xana South African Qualifications Authority i yini?

South African Qualifications Authority (SAQA) i munhu loyi a nga na vulawuri – ku nga huvo leyi nyikiwaka vumunhu bya xinawu hi nawu. Huvo ya South African Qualifications Authority i huvo ya 22 wa swirho leswi thoriweke hi Vaholobye va Dyondzo ya le Henhla na Vuleteri. Swirho swi langhiwa hi vanghenisi va xandla va rixaka lava tiviweke eka dyondzo na vuleteri.

Ntirho wa SAQA i ku:

- humelerisa swikongomelo swa NQF;
- valanga ku yisa emahlweni nhluvukiso wa NQF; no
- kondletela xiphemu xa rimba.

SAQA yi fanele ku humelerisa leswi landzelaka: ku rhijisitara ka minthwaso na swiphemu swa minthwaso; ku tiviwa ka tihuvo ta xiphurofexini; ku tirhisana na vatirhisani va matiko-mambe\eka timhaka hinkwato ta ku tsakela ka xinghana mayelana na NQF; ku endla kumbe ku thola vulavisisi eka timhaka ta nkoka ta ku vumba no simekiwa ka NQF; hlayisa nxaxamelo wa tirhekhodo ta vadyondzi va rixaka leti endliweke hi tirhijisitara ta minthwaso ya rixaka, swiphemu swa minthwaso, leswi fikeleriwaka hi vadyondzi, tiva tihuvo ta xiphurofexini, ntirho wa xiphurofexini na mahungu laya fanaka; na ku nyika vuhleri na vukorhokeri byo tsundzuxa hi minthwaso ya matiko-mambe; no nyika xitsundzuxo xa ntirho eka vaaki.

B. Vuxokoxoko bya vuhlanganisi [Xiyenge xa 14(1)(b)]

Muofisiri wa Mahungu eka SAQA i Muofisiri Nkulu (Chief Executive Officer) na Xandla xa Vaofisiri va Mahungu:

Mufambisi: Vukorhokeri bya Maendlelo

Mulawuri: Nxaxamelo wa tirhekhodo ta vadyondzi va rixaka

Kherefu ya Ndhawu: SAQA House leyi khale a yi vuriwa Hatfield Forum West

1067 Arcardia Street
Hatfield
0083
Kherefu ya Poso: Postnet Suite 248
Private Bag X06
WATERKLOOF
0145
Riqingho: (012) 431-5000
Fekisi: (012) 431-5147
Imeyili: sagainfo@saqa.co.za
Webusayiti: <http://www.saqa.org.za>

C. Xiletelo xa Xiyenge 10 [Xiyenge xa 14(1)(c)]

Xiletelo xi ta kumeka eka Khomixini ya Timfanelo ta Ximunhu ta Afrika Dzonga (South African Human Rights Commission) (SAHRC) ku nga si fika Mhawuri 2003. U komberiwa ku hundzisela swivutiso eka:

South African Human Rights Commission:

PAIA Unit

The Research and Documentation Department

Kherefu ya poso: Private Bag 2700

Houghton

2041

Riqingho: (011) 887 3750

Fekisi: (011) 403 0668

Webusayiti: www.sahrc.org.za

Imeyili: PAIA@sahrc.org.za

D. Ku fikelela tirhekhodo leti khomiweke hi SAQA [Xiyenge xa 14(1)(d)]

I. Ku paluxa ko tihumelerisa [Xiyenge xa 14(1)(e)]

Swirho swa vaaki swi nga fikelela tirhekhodo leti longoloxiweke laha hansi swi nga endlangi xikombelo eka fomo ya mahungu lexi kandziyisiweke eka Government Gazette

[Govt. Notice R187- 15 February 2002] (Fomo ya A).

Lemuka leswaku minkandziyiso yin'wana ya SAQA ya xavisiwa ku kuma tihakelo leti tirhisiweke na lava endlaka swikombelo va ta hlamuseriwa hi madurhelo. Loko swi koteka, loko ku endliwa swivutiso.

A swi le nawini kuva muendli wa xikombelo a xavisa switirhisiwa swa SAQA hi xikongomelo xo bukuta. Loko xitirhisiwa xi nga endliwa ravumbirhi kumbe ku vekiwa nxavo, SAQA yi fanele ku khensiwa tanihi xihlovo.

Nhlokomhaka: Minkandziyiso ya Mani na mani

Swiyenge:

- Milawu
- Swiviko swa lembe
- Mimpfuxeto ya SAQA
- Tibulethini
- Tiburochara
- Maphepha laya hlayiwaka eka tinhlengeletano, na swin'wana.

Nhlokomhaka: Ku tiyisisa Nkoka na Nhluvukiso

Swiyenge:

- Swinawana
- Ndlela na matsalwa ya swiletelo
- Matsalwa ya pholisi
- Switiviso swa Gazette ya Mfumo
- Minthwaso leyi Rhijisitariweke na swiyimo swa yuniti
- Switiviso swa Gazette ya Mfumo

Nhlokomhaka: Nxaxamelo wa Tirhekhodo ta Vadyondzi va Rixaka (NLRD)

Swiyenge:

- Mavito ya swirho swa Huvo ya SAQA
- ti ETQA leyi amukeriwaka na mavito ya timininjhere ta vona
- Dyondzo leyi amukeriwaka na vuleteri bya vaphakeri
- Ku rhijisitara minthwaso na swiyimo swa Unit Standardi

II. Tirhekhodo leti nga komberiwaka [Swiyenge swa 14(1)(d)]

Nhlamuselo ya tinhlokomhaka na swiyenge swa tirhekhodo leti khomiweke hi SAQA leswi nga komberiwaka eka ndzima ya 4, xiyenge xa 34 (1) xa *Nawu wa ku Tlakusiwa ku Fikelela Mahungu* 2000.

Nhlokomhaka: Ku Rhijisitara na ku Lemukiwa

Swiyenge:

- Swiviko leswi kandziyisiweke
- Matsalwa ya endlelo na swiletelo
- Matsalwa ya pholisi

Nhlokomhaka: Xiyenge xa Thola Vatirhi

Swiyenge:

- Tipholisi ta xiyenge xo thola vatirhi na maendlelo
- Tirhekhodo ta vatirhi

Nhlokomhaka: Timali na Mafambiselo

Swiyenge:

- Tipholisi na tindlela
- Tirhekhodo ta timali na swiviko

Nhlokomhaka: Nxaxamelo wa tirhekhodo ta vadyondzi va rixaka (NLRD)

Swiyenge:

- Tirhekhodo ta vadyondzi
- Swihlawulekisi swa ndzhwalo wa NLRD Batch
- NLRD Datamodel

Nhlokomhaka: National Qualifications Framework (NQF) / Career Advice Service (CAS)

Swiyenge:

- Swiviko leswi kandziyisiweke
- Minkandziyiso ya swiletelo swa dyondzo na swiviko

Nhlokomhaka: Huvo ya SAQA

Swiyenge:

- Swiboho
- Swiviko leswi kandziyisiweke
- Milawu ya tindlela

III. Tindlela ta xikombelo

Muendli wa xikombelo u ta fikelela tirhekhodo ta SAQA loko:

- Muendli wa xikombelo a landzelela swilaveko swa maendlelo hinkwswa eka Nawu hi ku landza xikombelo xo kuma rhekhodo yeleyi; no
- Fikelela rhekhodo yeleyo a swi aleriwi hi swivangelo leswi boxiweke eka *Nawu wo Tlakusa ku Fikelela Mahungu, wa 2 wa 2000*.

Xivumbeko xa xikombelo:

- Muendli wa xikombelo u fanele u thirisa fomo leyi nga kandziyisiwa eka Gazette ya Mfumo **[Govt. Notice R187- 15 February 2002]** (Fomo ya A).
- Muendli wa xikombelo u fanele ku tlhela a kombisa loko xikombelo ku ri xa khopi ya rhekhodo kumbe loko a lava ku ta hi yeXe a ta langutisa tirhekhodo etihofisini ta SAQA. Xin'wana, loko rhekhodo ku nga ri tsalwa, yi nga langutiwa eka fomo ya xikombelo, laha swi kotekaka [s 29(2)].
- Loko munhu a kombela ku fikelela xivumbeko xo karhi kutani u fanele ku fikelela sweswo hi ndlela leyi a xi kombeleke hi yona, handle ka loko ku endla tano swi ta nghenelela hi ndlela leyi nga fanelangiki eku fambiseni ka SAQA, kumbe ku onha rhekhodo, kumbe ku nghenelela eka vun'winyi lebyi nga riki bya SAQA. Loko kuya hi swivangelo swo koteka ku fikelela swi nga ta ka swi nga koteki hi xivumbeko lexi ku komberiweke hi xona kambe ndlela yin'wana yi ri kona, ntsengo wu fanele ku hlanganisiwa hi ndlela leyi faneleke kuya hi ndlela leyi muendli wa xikombelo a kombele hi yona eku sunguleni [s 29(3)and (4)].
- Ku engetela, eka nhlamulo leyi tsariweke eka xikombelo xa rhekhodo, muendli wa xikombelo a lava ku hlamuseriwa hi xiboho hi ndlela yin'wana, xik. hi riqingho, leswi swi fanele ku kombisiwa [s 18(2)(e)].
- Loko muendli wa xikombelo a kombela mahungu hi ku yimela un'wana, xiyimo lexi xikombelo xi endliwaka ha xona xi fanele ku kombisiwa [s 18(2)(f)].
- Loko muendli wa xikombelo a nga koti ku hlaya kumbe ku tsala, kumbe a ri na

vutsoniwa, kutani u fanele ku endla xikombelo hi nomu. Muofisiri wa Mahungu u fanele ku tata eka

Fomo hi ku yimela muendli wa xikombelo no n'wi nyika khopi [s 18(3)].

Tinxaka timbirhi ta tihakelo leti lavekaka ku hakeriwa hi ku landza *Nawu wa ku Tlakusiwa ka ku Fikelela Mahungu*, lexi ku nga xikombelo na ntsengo wo fikelela s22:

Muendli wa xikombelo loyi a lavaka ku kuma rhekhodo leyi nga vuxokoxoko bya yena a nga boheki ku hakela ntsengo. Hinkwavo vaendli va swikombelo, lava nga endliki swikombelo swa vona, va fanele ku hakela ntsengo lowu komberiweke:

- Muofisiri wa Mahungu u fanele ku tivisa muendli wa xikombelo (handle ka loyi a endlaka xikombelo xa vuxokoxoko bya yena) hi xitiviso, laha ku laveka leswaku muendli wa xikombelo a hakela ntsengo lowu vekiweke (loko wu ri kona) ku nga si humelerisiwa xikombelo.
- Ntsengo wa xikombelo lowu hakeriwaka eka tihuvo i R35. Muendli wa xikombelo a nga endla xivilelo xa kwalaho, laha swi faneleke, kumbe xikombelo eka khoto ehenhla ko kanetana na thendara kumbe hakelo ya ntsengo wa xikombelo.
- Endzhaku ka Muofisiri wa Mahungu a tekile xiboho hi xikombelo u fanele ku tivisiwa hi xiboho xelexo hi ndlela leyi muendli wa xikombelo a kombeleke ha kona u fanele ku tivisiwa.
- Loko xikombelo xi nyikiwa, ntsengo wun'wana wo fikelela wu fanele ku hakeriwa eka ku lavisisa, malulamiselo, na nkarhi wihi na wihi lowu hundzeke eka tiawara leti vekiweke to secha no lulamisa rhekhodo leyi faneleke ku paluxiwa.

E. Vukorhokeri lebyi nga kona na hilaha u nga byi kumaka ha kona

SAQA yi nyika vukorhokeri lebyi landzelaka eka vaaki:

- Vuhleri bya minthwaso ya dyondzo ku endlala ku tiyisisa ku ringana na tidyondzo ta Afrika Dzonga no ringanyeta tilevhele leti faneleke ku amukeriwa.
- Senthara ya Ndzavisiso na Mahungu yi na tibuku, vuxokoxoko bya le ka inthanete na nhlengeleto ya leswi twiwaka, no tirha tanihi vuhlayiselo bya minkandziyiso hinkwayo ya SAQA na leyi faneleke NQF. Webusayiti ya SAQA yi fambisiwa hi Senthara. Yi na mahungu ya SAQA na NQF ku katsa minkandziyiso, matsalwa ya pholisi no minthwaso

leyi rhijisitariweke na swiyimo.

- swiyimo swa Uuniti ya Vuhlanganisi yi nyika mahungu hi SAQA na migingiriko ya yona ku katsa nhluvukiso no fambisa endlelo ra vuhlanganisi ra SAQA.

- Riqingho ra NQF na ra Xitsundzuxo xa swa ntirho ri nyika mahungu na xitsundzuxo eka mintirho na tindlela to dyondza.

- NLRD yi na mahungu eka:

Minthwaso na swiyimo swa yuniti leswi rhijisitariweke eka NQF

ti ETQA leti amukeriwaka

Vaphakeri va dyondzo na valeteri lava amukeriwaka

Vadyondzi hi voxe na leswi va swi fikeleleke

Mavito ya swirho swa Huvo ya SAQA, na timininjhere ta ti ETQA leti amukeriwaka na vaphakeri va dyondzo na vuleteri

Mahungu hi xitalo eka vukorhokeri lebyi ya nga kumeka eka webusayiti ya SAQA

(www.saqqa.org.za). Swivutiso swi nga rhumeriwa hi imeyili eka saqainfo@saqqa.org.za

kumbe ku biwa riqingho eka Helpdesk eka 086 010 3188.

F. Malulamiso yo pfumelela ku nghenelela ka vaaki eka ku vumbiwa ka pholisi no tirhisa matimba [Xiyenge xa 14(1)(g)]

SAQA yi tiyimiserile ku humelerisa ku tihlanganisa na vaaki eka tindlela hinkwato eka tindlela leti landzelaka:

- Swirho swa Huvo ya SAQA swi thoriwa hi ku landza xiyengentsongo 4 ehansi ka 14 ya ndzimana ya 4 ya *Nawu wa NQF*

- Matsalwa ya pholisi, minthwaso na swiyimo swi kandziyisiwa eka Gazette ya Mfumo ku kuma mavonelo ya vaaki yi nga si pasisiwa kumbe ku rhijisitariwa

- Tinhlengeletano to kana tiva kona nkarhi na nkarhi

G. Tindlela to lulamisa ti kona loko swihlawulekisi swa *Nawu wa ku Tlakusa ku Fikelela Mahungu* wu nga landzeleriwi [Xiyenge xa 14(1)(h)]

SAQA, i huvo ya mfumo leyi endlaka ntirho wa mfumo hi ku landza milawu (langutisa

nhlamuselo ya “huvo ya mfumo” eka xiyenge xa 1 ndzimana (b) (i) xa *Nawu wa ku*

Tlakusa ku Fikelela Mahungu), a yi na tindlela to endla xivilelo xa le ndzeni. Ku nga yiwa

eka tikhoto eka timhaka teto laha ku nga hava ku landzelela na swihlawulekisi swa *Nawu lowu*.